

върху основата на песенни мотиви, богато разкрасени с инструментални импровизации.

В репертоара на петричките зурнаджии има едно уникално изпълнение, свързано със свиренето на празнична трапеза – *Лазо пеливан*. Това е единственият записан от нас пример, показващ зурнаджиите в нова светлина – едновременно като свирачи и писчески разказвачи. *Лазо пеливан* представлява епически разказ за герой българин – прославен борец, който е принуден от турците да остави земеделската си работа и да участва в специално устройени борби-състезания, на които побеждава съперниците си – турци и сина на турския бей. Демко Куртов от Кавракирово, който ни представя историята, съчетава разказване със свирене като включва елементи от традиционен зурнаджийски репертоар, изпълняван при състезателни игри и сватби. В епическата сюита са включени: сигнална мелодия на зурна и тъпан (*сбор*), свирене *на алай*, свирене *на кушия*, свирене *на гюреш*, *хоро*. Изпълнителят описва *Лазо пеливан* по следния начин: “Лазо пеливан е ептен стара песна. По сватбите то се свири и говори. Реално тъпанджията трябва да говори. Лазо пеливан е единствена песен, на която се свири и говори. Това е много интересна история с музика. Разказва се като приказка” [АИФ, I № 100, с. 38].

Зурнаджийска музика като превърната форма само на една песен рядко се среща в практиката. В повечето случаи зурнаджиите изграждат своята музика с песенен произход като спонтанно възникнало образувание, състоящо се от различни песенни фрагменти. Подборът на тези фрагменти, тяхната подредба и интерпретация са непредвидими, те не формират йерархизирана структура. Изборът на песенните образни послания, излъчвани от зурнаджийската музика, вероятно е подвластен на възникващите в процеса на свирене асоциативни връзки. При превръщането на песенен произход музикален материал в зурнаджийска музика, свирачът с голяма свобода комбинира по собствено усмотрение изходния материал, за да конструира (според възможностите си) своите представи за музика.

По един начин се подхожда при регламентираните, платени ситуации на свирене на празнична трапеза, *хора* по *събори* и сватби). Когато зурнаджиите обслужват селанията на клиенти, изпълняват специално поръчани и платени мелодии. *Песните* при това свирене са определени от поръчката, ограничени като набор от мотиви и образи, а комбинирането на различни песенни първообрази в една трапезна или проводна мелодия е по определени правила и структурни формули. Ако се иска македонска музика за играене, свири се *китка* от познати песенни мелодии, подходящи за *право хоро* в типични за района размери 7/8 (с първи удължен дял) и 2/4. Когато се иска по-модерна музика (за “свободно танцуване на кючеци”), изпълняват се зурнаджийски рефлексии на модерни етнопопхитове: комбинират се мелодии на *Радка Иришатка*, *Бял мерцедес* и др. Репертоарът при ромска сватба се описва така: “Завчера имаше едно честито тука. Само с 2-3 песни музиката изкара! Повтарят се! Се с тия песни: Петричката гайда... тая на Мохарем брат му, има 2-3 хубави жални песни. И турско” [Сн. Д., с. 8].

По друг начин се прави *китка* от *песни* при нерегламентирано, свободно, музикантско свирене. Тогава зурнаджиите свирят всичко каквото им хрумне – това свирене е оргиастично. Дори когато има аудитория и тя си поръчва музиката (подобна ситуацията при свирене в кръчма), музикантите с майсторство и фантазия индуцират настроение в танцуващата и веселяща се публика, а тя от своя страна им го връща и провокира тяхната инвенция. В такива ситуации свирят с много настроение, свободно,